

Prowadzenie zakładów dużego lub zwiększonego ryzyka w świetle obowiązujących przepisów prawa

Wyniki obowiązkowych kontroli prowadzonych w ZDR i ZZR przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie

Zakres kontroli ZDR i ZZR

Zakres kontroli: Wypełnianie obowiązków wynikających z

- ustawy z dnia 27.4.2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U z 2008 Nr 25 poz. 150 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 20.07.1991 r. *o Inspekcji Ochrony Środowiska* (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.),
- Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 09.04.2002 r. *w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej* (Dz. U. z 2002 r. Nr 58, poz. 535 z późn. zm.),
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30.12.2002 r. *w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska* (Dz. U. 2003 r. Nr 5, poz. 58)

Podstawowe obowiązki ZDR i ZZR

Podstawowe obowiązki ZZR i ZDR:

- System bezpieczeństwa
- Zgłoszenie zakładów
- Przedstawienie PZA

Dodatkowe obowiązki ZDR:

- Przedstawienie ROB
- Sporządzenie WPOR i przedstawienie go do zatwierdzenia komendantowi wojewódzkiemu PSP
- Przedstawienie informacji do opracowania ZPOR

Bieżące obowiązki ZZR i ZDR

- Analiza okresowa w/w dokumentów
- Uzyskanie akceptacji komendanta powiatowego PSP przed wprowadzeniem zmian w ZZR (PZA) oraz komendanta wojewódzkiego PSP przed wprowadzeniem zmian w ZDR (PZA i RoB)
- Zgłaszanie PA

Tylko ZDR:

- Dostarczanie wykazu danych o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu, według stanu na dzień 31 grudnia, w terminie do 31.01. roku następnego.
- Analiza i przeciwiczenie realizacji WPOR.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Zgłoszenia zakładów - Najczęściej stwierdzone nieprawidłowości:

- Oznaczenie prowadzącego zakład oraz kierującego zakładem, ich adresy zamieszkania lub siedziby; przez kierującego zakładem rozumie się osobę zarządzającą zakładem w imieniu prowadzącego zakład. **Podanie nazwy podmiotu w tym przypadku nie jest wystarczające.**
- Tytuł prawny – zgodnie z definicją w art. 3 pkt. 41) rozumie się przez to **prawo własności, użytkowanie wieczyste, trwałe zarząd, ograniczone prawo rzeczowe albo stosunek zobowiązaniowy**, natomiast najczęściej podawany jest nr KRS, z którego nie można wyczytać ww. informacji.
- Charakterystyka terenu w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu, **ze szczególnym uwzględnieniem** czynników mogących przyczynić się do zwiększenia zagrożenia awarią przemysłową lub pogłębienia jej skutków, np. bliskość lasów iglastych przy zakładzie magazynującym substancje łatwopalne lub skrajnie łatwopalne, sieć kanalizacji deszczowej lub sanitarnej za pomocą których zagrożenie rozprzestrzeni się poza teren zakładu.
- Adres strony internetowej zakładu.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

- **Rodzaj, kategorię i ilość** oraz charakterystykę fizykochemiczną, pożarową i toksyczną substancji niebezpiecznej, w tym składowanej substancji niebezpiecznej.
- Rodzaje i kategorie substancji niebezpiecznych podano w rozporządzeniu Ministra Gospodarki w *sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej* (Dz. U. z 2002 r. Nr 58, poz. 535 z póź. zm. - Dz. U. z 2006 r. Nr 30, poz. 208)
- Każda istotna zmiana ilości lub rodzaju substancji niebezpiecznej albo jej charakterystyki fizykochemicznej, pożarowej i toksycznej, zmiana technologii lub profilu produkcji oraz zmiana, która mogłaby mieć poważne skutki związane z ryzykiem awarii, w stosunku do danych zawartych w zgłoszeniu, o którym mowa w ust. 1, powinna zostać zgłoszona właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej w **terminie 14 dni przed dniem jej wprowadzenia.**

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Przedstawienie PZA

- Zgodnie z art. 251 ust. 1 POŚ – PZA powinien przedstawiać system bezpieczeństwa gwarantujący ochronę ludzi i środowiska, stanowiący element ogólnego systemu zarządzania zakładem.
- POŚ wyraźnie podaje, jakie dane szczególnie powinien zawierać PZA, ale również, jakie elementy należy uwzględnić w systemie bezpieczeństwa. Najczęściej opracowywany jest osobny dokument pod nazwą „system bezpieczeństwa”, który nie spełnia wymagań PZA; często PZA nie zawiera tych elementów, które należy uwzględnić w systemie bezpieczeństwa.
- Często PZA i ROB niewiele się od siebie różnią. PZA jest przedstawieniem polityki zakładu w zakresie zapobiegania awariom i sposobu zarządzania ryzykiem, a ROB jest księgą w której należy podać, jak ta polityka jest realizowana w praktyce.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Przedstawienie ROB

Wymagania jakie powinien spełniać ROB określone są w rozporządzeniu MG (Dz. U. z 2003 r. Nr 104, poz.970 z póź. zm.) Często przedstawiane ROB są w dużym stopniu powtórzeniem informacji zawartych w PZA, a nie jest to wymagany poziom dokładności. Nie zawsze dane przedstawione w ROB odzwierciedlają stan faktyczny, często stwierdzamy braki informacji podanych w ROB w zakresie zagrożeń zewnętrznych, np. od transportu wodnego (wybuch, pożar na statku) lub od transportu drogowego lub kolejowego, lub innych zakładów znajdujących się w pobliżu. Stwierdzenie takiego zagrożenia też nie jest wystarczające. Należy podać, jakie środki podjęto w celu ograniczenia skutków takiego zdarzenia dla zakładu, ludzi i środowiska, co w praktyce nie jest realizowane (brak informacji w ROB).

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Sporządzenie WPOR i przedstawienie go do zatwierdzenia komendantowi wojewódzkiemu PSP

- Nie jest wymagane przedstawienie WPOR do WIOŚ. Jednak zapoznanie się z tym dokumentem jest niezbędne do przeprowadzenia kontroli w zakresie zapobiegania awariom i ograniczania ich skutków. W dokumencie tym podawane są siły i środki do osiągnięcia ww. celu. Kontrola polega między innymi na sprawdzeniu, czy faktycznie zakład nimi dysponuje, czy są wystarczające i właściwe.
- Obowiązek informowania o przeprowadzeniu analizy WPOR również jest rzadko realizowany w praktyce. Przedstawienie aktualizacji tego dokumentu nie musi wynikać z przeprowadzonej analizy i nie jest wypełnieniem tego obowiązku.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Aktualizowanie ww. dokumentów

- Każdy z ww. dokumentów powinien zawierać informację o częstotliwości jego aktualizacji. Zdarza się, że zapisów takich brak lub że nie są one realizowane w praktyce.

Przedstawianie informacji do opracowania ZPOR

- Informacje potrzebne do opracowania ZPOR należy przedstawić komendantowi wojewódzkiemu PSP, nie jest wymagane przedstawienie tych informacji wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska. Nie dla wszystkich zakładów opracowuje się ZPOR, zależy to od zasięgu oddziaływania zakładu.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Uzyskanie decyzji komendanta wojewódzkiego PSP zatwierdzającej ROB uwzględniający zmiany przed ich wprowadzeniem – opinia WIOŚ

- Sporadycznie zdarza się, że zakład przedstawił zmieniony PZA i ROB przed wprowadzeniem zmian. Bardzo często, a nawet nagminnie wprowadzone zmiany nie zostają uwzględnione w tych dokumentach, a są wprowadzane bez akceptacji odpowiedniego organu PSP, a nawet bez powiadomienia o ich wprowadzeniu. Różne są też przyczyny wprowadzania zmian, czasem są skutkiem awarii i konieczności dalszej pracy zakładu a czasem wprowadzeniem zmian w technologii, organizacji lub instalacjach, np. przeprowadzenie inwestycji lub modernizacji w zakładzie.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

System bezpieczeństwa

- określenie, na wszystkich poziomach organizacji, obowiązków pracowników odpowiedzialnych za działania na wypadek awarii przemysłowej;
Nie wystarczy skopiować zapisów z art. 252 POŚ do PZA, POŚ wyraźnie wskazuje, że należy przedstawić system bezpieczeństwa, a więc podać, jak podzielono obowiązki w zakładzie w tym zakresie, czyli jakie obowiązki spoczywają na poszczególnych osobach funkcyjnych na poszczególnych szczeblach organizacji od prezesa zarządu począwszy, poprzez kadrę zarządzającą i nadzorującą, a na pracowniku szeregowym skończywszy. Zakres tych obowiązków powinien być adekwatny do sprawowanej funkcji.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Chodzi o taki podział obowiązków, który w maksymalnym stopniu ograniczy ryzyko wystąpienia awarii, ograniczenia skutków ewentualnej awarii oraz ograniczy wystąpienie podobnej awarii w przyszłości.

Zatem Pan/Pani Prezes powinni odpowiadać za ustanowienie systemu bezpieczeństwa w zakładzie, podział obowiązków na poszczególnych szczeblach w strukturze pionowej i poziomej oraz za przeprowadzenie działań poawaryjnych, rozpoznanie przyczyny i podjęcie działań eliminujących podobne ryzyko w przyszłości (nie chodzi tylko o nadzór nad realizacją instrukcji i procedur obowiązujących w systemie bezpieczeństwa, ale uwzględnienie innych czynników). Najczęściej powoływane są zespoły do określenia przyczyny i wskazania działań korygujących bądź zapobiegawczych.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Wskazanie przyczyny nie eliminuje zagrożenia. Konieczny jest nadzór nad wprowadzaniem działań korygujących. Powinny być określone osoby, które ten nadzór będą sprawowały oraz należy określić terminy wprowadzenia tych działań. W innym przypadku należy stwierdzić, że system bezpieczeństwa nie działa lub działania są niewystarczające, gdyż podobne zdarzenie może się powtórzyć.

Konieczne są również niezbędne środki techniczne, organizacyjne i finansowe, które powinny być zabezpieczone przez właściwych pracowników. Dział finansowy i techniczny powinny ściśle współpracować w tym zakresie. I to również są obowiązki, które mają zapobiegać awariom i ograniczać skutki awarii. W żadnym PZA nie ma żadnego zapisu na ten temat.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Osoba kierująca zakładem powinna wymagać od pracowników, aby rzetelnie wypełniali swoje obowiązki i stosować wszelkie możliwe i dostępne narzędzia do osiągnięcia tego celu, włącznie z karaniem pracowników, którzy poprzez swoje zaniedbania narażają zakład na wystąpienie awarii i związane z tym konsekwencje dla ludzi, środowiska, zakładu (mienia).

Generalnie więc należy stwierdzić, że za działania na wypadek awarii oraz ograniczania skutków awarii odpowiada kadra zakładu a nie szeregowy pracownik. Pracownicy natomiast powinni uczestniczyć w szkoleniach, stosować procedury i instrukcje, opracowane przez kadre zarządzającą oraz stosować dostępne i adekwatne środki oraz narzędzia w codziennej pracy.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

- funkcjonowanie mechanizmów umożliwiających systematyczną analizę zagrożeń awarią przemysłową oraz prawdopodobieństwa jej wystąpienia;

Często mechanizmy takie teoretycznie w zakładach funkcjonują, ale nic z tego nie wynika. Sporządzane są np. Karty aktualizacji dokumentów, które nie uwzględniają zmian wprowadzonych od sporządzenia dokumentu lub ostatniej aktualizacji, np. zmian schematu organizacyjnego w zakładzie, przeprowadzonych inwestycji (nowe instalacje, instalacje przebudowane), zmian substancji (rezygnacja z danej substancji, zamiana na inną, wprowadzenie nowych substancji) zmian w technologii, zmian w przepisach prawa. Stwierdzamy wówczas, że systemy te nie spełniają swojej roli. Jeżeli nie uwzględnia się tych zmian w dokumentach, to czy można mieć zaufanie do przeprowadzonej analizy zagrożeń?

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

- instrukcje sposobu postępowania w razie konieczności dokonania zmian w procesie przemysłowym;
Nie stwierdziłam takich instrukcji w żadnym z kontrolowanych zakładów.
Konieczność wprowadzenia zmian może wynikać z różnych przyczyn, np. z powodu wdrożenia inwestycji, konieczności przeprowadzenia remontów lub w wyniku awarii urządzenia, awarii przemysłowej.
Brak takich uregulowań jest główną przyczyną występujących nieprawidłowości w zakresie wprowadzania zmian bez przeprowadzenia analizy programu zapobiegania awariom oraz bez decyzji komendanta wojewódzkiego PSP zatwierdzającej te zmiany (aktualizacja ROB).

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Przedstawianie wykazu danych o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie zakładu i aktualizowanie tego wykazu według stanu na dzień 31 grudnia, w terminie do 31.01. roku następnego
Rodzaje i kategorie substancji niebezpiecznych podano w rozporządzeniu Ministra Środowiska. I według tego rozporządzenia powinny być te dane przedstawiane. Nie chodzi zatem o podanie ilości wszystkich substancji niebezpiecznych łącznie ze środkami czystości i odczynnikami chemicznymi, lecz jedynie substancje wymienione w powyższym rozporządzeniu i według tego rozporządzenia. Przedstawienie tego wykazu jest podawane pierwszy raz przy zgłoszeniu zakładu i chodzi o aktualizację danych podanych w zgłoszeniu, nie dotyczy to jednak ilości możliwych, lecz faktycznych wg stanu, tzn. należy określić stan na dzień 31 grudnia.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

W praktyce jest bardzo różnie, jednak rzadko wykaz ten jest podawany poprawnie. Często podawane są nazwy handlowe substancji bez określenia ich kategorii, lub podawane są możliwości magazynowania w zakładzie określonych substancji, co jest nieprawidłowe. Nieporozumieniem też jest podawanie w wykazie np. 5 l „Domestosu” stosowanego do czyszczenia sanitariatów. Chodzi o stwierdzenie stanu zagrożenia, czy jest on taki, jak przy uruchomieniu zakładu, czy też się zmienił. Jeżeli się zmienił, to w jaki sposób i jakie to może mieć konsekwencje. Czy siły i środki są nadal wystarczające? Czy ryzyko się zmieniło? Czy ZZR nie stał się przypadkiem ZDR? Przedstawianie wykazu ma zmusić prowadzącego zakład do refleksji w tym zakresie, a nie tylko bezmyślnego wypełnienia obowiązku.

Często ilości substancji podawane są w nieprawidłowych jednostkach. Dane dotyczące ilości substancji owinny być podawane w Mg.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Zgłaszanie przypadków awarii przemysłowych również rzadko jest realizowany. POŚ wyraźnie definiuje, awarie przemysłowe. Poinformowanie WIOŚ i PSP jest w takim przypadku obowiązkowe na podstawie art. 264 POŚ. Natomiast w przypadku określonych skutków wymienionych w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska konieczne jest również zgłoszenie do GIOŚ na formularzu będącym załącznikiem do ww. rozporządzenia za pośrednictwem WIOŚ. Rozporządzenie to zostało wydane na podstawie art. 31 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska i przedstawia kryteria charakteryzujące poważne awarie, objęte obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska **przez organy administracji** właściwe do zwalczania poważnych awarii.

W praktyce awarie przemysłowe nie zawsze są zgłaszane i to zarówno do właściwych jednostek straży pożarnej jak i do WIOŚ.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Umieszczanie informacji na stronie internetowej zakładu oraz przekazywanie informacji organom samorządowym i podmiotom wymienionym w art. 261 ust. 5

- Nie wszystkie zakłady posiadają stronę internetową.
- Obowiązek umieszczania informacji został nałożony na prowadzących ZDR zmianą ustawy *Prawo ochrony środowiska* z 2010 r. (Dz. U. Nr 152, poz. 1019).
Dotychczas tylko jeden z ZDR umieścił wymagane informacje na stronie internetowej zakładu i przekazał informacje instytucjom wymienionym w art. 261 ust. 5 POŚ.

Wyniki kontroli ZDR i ZZR

Dziękuję za uwagę...